

# KADININ KURTULUŞUNUN TRAJEDİSİ

Emma Goldman

Bir kabulle başlıyorum: İnsan soyu içinde yer alan çeşitli gruplar arasındaki temel ayrımları inceleyen bütün politik ve ekonomik teorilere rağmen, sınıf ve ırk ayrımlarına rağmen, kadın hakları ve erkek hakları arasına çekilen bütün suni sınır çizgilerine rağmen, bu farklılıkların buluşabileceği ve uyumlu bir bütünlük oluşturabileceği bir nokta olduğuna inanıyorum.

Bununla bir barış anlaşması önermek istemiyorum. Birbirine zıt, çelişen çıkarların etkisiyle oluşan ve bugün kamu hayatımızın bütününe hakim olan genel toplumsal düşmanlık, ekonomik eşitlik temellerinde yükselen yeni bir toplumsal örgütlenmenin gerçekleşmesiyle yokolacaktır.

Cinsler ve kişiler arasında barışın ya da uyumun gerçekleşmesi ille de insanların yüzeysel bir şekilde çeşitlenmesine bağlı değil; ne de bireysel özelliklerin ve özgünlüklerin yok edilmesini gerektiriyor. Bugün önümüzde duran ve yakın gelecekte çözüm bekleyen sorun, nasıl hem kendimiz olup hem de başkalarıyla bir olmayı, bütün insanlarla yoğun bir duygu birliğini yaşayıp bir yandan da kendimize özgü kişisel özellikleri korumayı becereceğimizdir. Bu bana birçok şeyin temeli gibi görünüyor: kitle ve bireyin, gerçek demokratla gerçek bireyin, erkek ve kadının düşmanlık ve zıtlık olmaksızın birarada varolabilmesinin temeli. Bu yüzden şiarımız, "Birbirini Affet" değil "Birbirini Anla" olmalı. Madame de Staël'in sık sık tekrarlanan, "Herşeyi anlamak, herşeyi affetmek demektir" sözü bana hiçbir zaman cazip gelmedi; bu sözden bir günah çıkarma kokusu alıyorum; insan kardeşlerimizi affetmekte ikiyüzlü bir üstünlük fikri var. Bence insan kardeşlerimizi anlamak yeterli. Bu kabul, kadının kurtuluşu ve bunun bütün kadınlar üzerindeki etkisiyle ilgili görüşlerimin temel vurgusunu bir ölçüde yansıtır.

Kurtuluş, kadının hakiki anlamda insan olmasını mümkün kılmalı. Kadının içinde hasretle ortaya çıkmayı ve harekete geçmeyi bekleyen herşey en zengin ifadesine kavuşmalı; bütün suni engeller yıkılmalı ve özgürlüğe giden yol, yüzlerce yıllık boyun eğişin ve köleliğin izlerinden arındırılmalı.

Kadının kurtuluşu hareketinin de ilk hedefi buydu. Ancak bugüne değin elde edilen sonuçlar kadını tecrit etti ve kadını, ona çok gerekli olan o mutluluk pınarından yoksun bıraktı. Sadece görünüşte gerçekleşen kurtuluş modern kadını suni bir varlık haline getirdi; hani şu Fransız fidanlıklarında yetişen arabesk tarzda, piramit, tekerlek, çelenk şeklindeki ağaçları ve fidanları hatırlatıyor insana; kadının iç dünyasının ifadesiyle ilgili olmayan biçimlerle karşı karşıyayız. Böyle fidanlıkta yetişmiş kadınlara her yerde rastlamak mümkün, özellikle de entellektüel sayılan çevrelerde.

Kadına özgürlük ve eşitlik! Bir zamanlar, en asil ve en cesur kişilerce ilk kez dile getirildiğinde bu sözler ne ümitler, ne arzular uyandırmıştı. Güneş bütün parlaklığı ve ihtişamıyla yeni bir dünya üzerine doğacaktı; bu dünyada kadın kendi kaderini tayin etmede özgür olacaktı -önyargı ve cahilliğin hakim olduğu bir dünya karşısında herşeyini tehlikeye atmaya hazır öncü kadınlar ve öncü erkekler ordusunun büyük coşkusuna, cesaretine, sebatına ve ısrarlı çabasına değecek bir hedef.

Benim umutlarım da bu yönde, ancak bugün anlaşıldığı ve uygulandığı şekliyle kadının kurtuluşunun bu büyük hedefe ulaşamadığını düşünüyorum. Bugün kadın gerçekten özgür olmak istiyorsa kurtuluşun kendini kurtarmak zorunda. Paradoks gibi görünebilir ama gerçeğin ta kendisi.

Kadın, kurtuluşuyla ne elde etti? Birkaç eyalette eşit oy hakkı. Birçok iyi niyetli kişinin savunduğu gibi politik hayatımızı kötülüklerden arındırdı mı bu? Elbette hayır. Artık açık fikirli, sağlam yargılı insanların politikanın yozlaşması hakkında yatılı okul üslubuyla konuşmaktan vazgeçmesinin zamanı geldi de geçiyor. Politik yozlaşmanın, politikacıların ahlakıyla ya da ahlakının zayıflığıyla hiçbir ilgisi yok. Bunun nedeni herşeyden önce maddi. Politika, iş ve endüstri dünyasının bir yansıması ve "Almak vermekten daha kutsaldır", "Ucuza al, pahalıya sat", "Dinsizin hakkından imansız gelir" gibi şiarları var. Oy hakkı olan kadının bile politikayı arındırma şansı yok.

Kurtuluş, kadına erkekle ekonomik eşitlik sağladı; artık kadın kendi mesleğini ve işini seçebiliyor ama geçmiş ve halihazırdaki eğitimi ona erkekle rekabet edebilecek donanımı vermediğinden, çoğunlukla piyasa şartlarına ayak uydurabilmek için müthiş bir enerji harcıyor, canlılığını tüketiyor ve sınırlarını yıpratıyor. Şu ana kadar çok azı başarılı oldu çünkü kadın öğretmenler, doktorlar, avukatlar, mimar ve mühendisler erkek meslektaşları kadar güven görmedikleri gibi, onlarla aynı ücreti de alamıyorlar. Ve bu başdöndürücü eşitliğe erişenler de bunu fiziksel ve psikolojik sağlıkları pahasına elde ettiler. Kalabalık işçi kızlar ve kadınlar kitlesi için ev ortamının sınırlılığı ve baskısının yerine fabrikanın, atölyenin, mağazanın, büronun sınırlılığı ve baskısı geçince ne kadar

bağımsızlık sağlanmış oluyor? Üstelik bir de buna, ağır bir işgününün sonunda "evim, güzel evim" diye düşünen birçok kadın için, soğuk, kederli, dağınık ve çekici olmayan bir eve gitmenin yükü ekleniyor. Ne muazzam bağımsızlık! Tezgahın arkasında, dikiş veya yazı makinesinin başında "bağımsızlık"larından bıkmış usanmış yüzlerce kızın ilk evlilik teklifinin üstüne atlamasına şaşmamalı. Bunlar en az ebeveynlerinin baskısından kurtulmak isteyen orta sınıf kızları kadar evlenmeye hazırlar. Zar zor geçinecek parayı kazanmakla sonuçlanan sözümona bağımsızlık hiç de kadının herşeyi feda etmesine değecek kadar cazip ve yüce değil. Bizim pek kıymetli bulduğumuz bağımsızlık sonuçta kadının körelmesine, doğasının, aşk ve annelik güdüsünün baskı altında tutulmasına neden olan bir süreç haline geliyor.

Gene de işçi kızın konumu, görünürde daha talihli olan ve daha yüksek mesleki görevlerle iştigal eden öğretmen, doktor, avukat, mühendis gibi, iç dünyaları kuruyup giderken bir de vakur ve mazbut görünmek zorunda olan hemşirelerine göre çok daha doğal ve insani.

Kadının bağımsızlığının ve kurtuluşunun kavranışındaki sıklık; sosyal statüsü farklı birine aşık olmaktan duyulan endişe; aşkın özgürlüğü ve bağımsızlığı yok edeceği korkusu; aşk ya da annelik sevincinin kadını mesleğinden geri bırakacağı dehşeti- bütün bunlar özgür modern kadını zorunlu bir rahibelige itiyor, hayatın netlik sağlayan acıları, derin, baştan çıkarıcı sevinçleri kadına değmeden, onun ruhunu kavramadan önünden geçip gidiyor. Yandaşları ve sözcüleri tarafından anlaşıldığı şekliyle kurtuluş, özgürce davranan bir sevgili, bir anne olarak gerçek kadının yoğun duygularının içerdığı sınırsız aşka ve taşkın sevince bir yer bulamayacak kadar dar bir alana sıkışmış.

Geçimini kendi sağlayan ya da ekonomik olarak özgür olan kadının trajedisi deneyimlerinin çok fazla olmasında değil, tam tersine çok az olmasında yatıyor. Doğru, dünyayı ve insan doğasını bilmek bakımından eski kuşaklardan önde; ama tam da bu yüzden insan ruhunu zenginleştiren biricik gücü, yani hayatın özünü duyumsamakta eksik kalıyor ve böylece kadınların çoğu profesyonel otomatlar haline geliyorlar.

Ahlak alanının, erkeğin tartışmasız üstün olduğu zamanlardan artakalan ve hâlâ yararlı sayılan çürümüş kalıntılarla dolu olduğunu görenler, durumun sonuçta böyle olacağını kestirmişlerdi. Ve daha da önemlisi, özgür kadınların epey büyük bir bölümü bu kalıntılar olmaksızın yaşamayı düşünemiyorlar. Varolan kurumları yıkmayı ve yerine daha ileri, daha mükemmel olanı koymayı hedefleyen her hareketin, bir yandan en radikal fikirleri savunup bir yandan da gündelik hayatlarında sıradan ortalama bir insan gibi davranan, saygıdeğeri oynayan, düşmanlarının kendisi hakkında iyi düşünmesi için çırpınan üyeleri vardır. Örneğin bazı sosyalistler, hatta

anarşistler mülkiyetin hırsızlık olduğunu savunurlar, sonra da biri onlara üç kuruşluk borç taksa hiddetle köpürürler.

Aynı sıradan, ortalama insanlar, kadının kurtuluşu hareketinde de var. Gerici basın ve kifayetsiz edebiyatçılar özgür kadını öyle bir resmettiler ki, iyi vatandaşların ve aptal eşlerinin tüyleri diken diken oldu. Kadın hakları hareketinin her üyesi, ahlaki toptan reddeden bir Georges Sand gibi gösterildi. Bu kadın için hiçbir şey kutsal değildi. Kadın ve erkek arasındaki ideal ilişkiye en ufak bir saygısı bile yoktu. Sonuçta kurtuluş, toplumu, dini, ahlaki umursamayan pervasız bir şehveti ve günahı simgeler hale geldi. Kadın hakları sözcüleri bu tahrifat karşısında hiddete kapıldılar ve mizah duyguları da hiç olmadığından, var güçleriyle gösterildikleri kadar kötü olmadıklarını, aslında ne kadar iyi olduklarını kanıtlamak için yırtıldılar. Tabii ki kadın erkeğin kölesiyken saf ve iyi olamazdı ama şimdi özgürlüğüne ve bağımsızlığına kavuşunca marifetlerini gösterecekti ve toplumdaki bütün kurumları pisliklerden arındıracak bir etkiye sahip olduğunu kanıtlayacaktı. Doğru, kadın hakları hareketi birçok eski zinciri kırdı ama yerine yenilerini koydu. Gerçek kurtuluşu hedefleyen o muazzam hareket, özgürlüğü cesurca yaşayabilen bir kadınlar kitlesine kavuşmadı. Sığ ve püriten bakış, erkeği, rahatsız edici, güven telkin etmeyen bir figür olarak ilan etti ve kadının duygusal hayatından ihraç etti. Erkek hiçbir şekilde hoşgörülemezdi, belki yalnızca çocuğun babası olarak, o da, bir çocuk babasız dünyaya gelemeyeceğinden. Neyse ki en katı püriten bile kadının içindeki annelik arzusunu öldürebilecek kadar güçlü değil. Ama kadının özgürlüğü erkeğinkine sıkı sıkıya bağlı ve birçok özgür hemşirem, özgür doğan bir çocuğun, kadın, erkek, çevresindeki bütün insanların ilgisine ihtiyacı olduğunu gözden geçiriyor. Maalesef insan ilişkilerine bu sığ bakış, modern kadının ve erkeğin hayatında büyük bir trajedi yarattı.

Bundan yaklaşık 15 yıl önce, Norveçli usta yazar Laura Marholm'un *Woman, a Character Study* (Kadın, Bir Kişilik İncelemesi) adlı kitabı çıkmıştı. Marholm, varolduğu haliyle kadının kurtuluşu anlayışındaki boşluğa ve sığlığa ve bunun kadının iç dünyasındaki trajik etkisine ilk dikkat çekenlerden biri olmuştu. İncelemesinde, uluslararası üne sahip bir çok kabiliyetli kadının kaderinden söz ediyor: dah Elleanor Duse; büyük matematikçi ve yazar Sonya Kovalevskaja; genç yaşta ölen sanatçı ve şair ruhlu Marie Baskirtzeff. Bu olanağanüstü zeki kadınların herbirinin hayatında belirgin bir çizgi var; hepsi de tatmin olmamış bir arzuyla, dolu, çekinmesiz, tam ve güzel bir hayatı özlüyor ve bunun eksikliğinden doğan huzursuzluğu ve yalnızlığı yaşıyor. Bu ustaca çizilmiş ruhi tabloları bakınca, insan ister istemez kadının entellektüel seviyesi geliştikçe, kendine uygun, onda yalnızca cinselliği değil aynı zamanda insanı, dostu,

yoldaşı ve güçlü bir bireyselliği görebilecek ve kişiliğinin bir tek özelliğini bile gözden kaçırmayacak bir eş bulmasının güçlüğünü fark ediyor.

Sıradan erkek, kendine yeten haliyle, kadınlara karşı üstünlük taslayan hami havalarıyla, *Character Study*'de Laura Marholm tarafından çizilen kadın için dayanılması mümkün olmayan bir tip. Aynı derecede dayanılmaz bir başka tip de, kadının yalnızca zekası ve düşünceleriyle ilgilenen ve kadının kadınlığını uyandıramayan erkek.

Zengin bir düşünce yapısı ve iyi bir ruh, genellikle derin ve güzel bir kişilikte olması gereken zorunlu özellikler olarak kabul edilir. Modern kadının durumunda bu özellikler, onun varlığını tam anlamıyla ortaya koymasını engelliyor. Yüzyıl aşkın bir süredir, İncil'e dayanan eski evlilik biçimi, "ölüm ayırıcaya kadar" kabullenışı, erkeğin kadın üstündeki hakimiyetini, kadının erkeğin kaprislerine ve emirlerine boyun eğişini ve erkeğin adına ve desteğine mutlak bir bağımlılığı temsil eden bir kurum olarak itham ediliyor. Tekrar tekrar açıkca görüldü ki, eski evlilik ilişkisi kadının rolünü erkeğin kölesi ve çocuklarının taşıyıcısı olarak sınırıyor. Ama gene de birçok özgür kadın, bütün yetersizliklerine rağmen evliliği, evlilik dışı hayatın sınırlılığına tercih ediyor; evlilik dışı hayat, kadının doğasını baskı altında tutan ve onu birçok şeyden meneden ahlaki ve toplumsal önyargılardan ötürü sınırlı ve dayanılmaz geliyor.

Birçok ileri kadının yaşadığı bu tutarsızlık, kurtuluşun anlamını hiçbir zaman doğru dürüst anlamamış olmalarıyla açıklanabilir. Dış düşmanlardan kurtulunca mesele hallolmuş zannettiler; hayata ve gelişmeye çok daha fazla köstek olan, ahlaki ve toplumsal adetler gibi iç düşmanları olurlarına bıraktılar; onlar da olmaya devam ettiler. Kadının kurtuluşu hareketinin en aktif temsilcilerinin kafalarında ve yüreklerinde, büyükan-nelerimizinki kadar rahat bir yer buldular.

Bu iç düşmanlar kılıktan kılığa girer, kâh kamuoyu olur, kâh annem ne der, ağbim, babam, teyzem, filanca akrabam ne der; Mrs. Grundy, Mr. Comstock, patron, İdare Heyeti ne der korkusu. Bütün bu meraklı turşucular, ahlak dedektifleri, insan ruhunun gardiyanları, onlar ne derler? Bir kadın, bütün bunlara karşı koymayı, kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmedikçe ve sınırsız özgürlüğünde diretmedikçe, kendi doğasının çağrısına, bazen hayatın en büyük nimeti olan aşkın, bazen de o müthiş ayrıcalığının, bir çocuğa hayat vermenin çağrısına kulak vermedikçe kendini kurtulmuş sayamaz. Kaç özgür kadın, göğüslerini zangır zangır titreten, duyulmayı ve tatmin olmayı bekleyen aşkın çağrısını kabul edecek kadar cesur?

Fransız yazar Jean Reibrach, *New Beauty* (Yeni Güzel) adlı romanında güzel özgür kadının ideal resmini çiziyor. Bu ideal, doktorluk yapan bir genç kızda vücut bulmuş. Çocukların beslenmesi konusunda zekice ve

akıllıca konuşan bu genç kadın aynı zamanda çok da şefkatli; yoksul anelere parasız ilaç veriyor. Ahbaplık ettiği genç bir adamla geleceğin sağlık koşulları üstüne konuşuyor, çeşitli bakteri ve mikropların taş duvarlar ve zeminler sayesinde nasıl yokedilebileceğini, halıların ve duvar süslerinin niye kaldırılması gerektiğini tartışıyor. Elbette her zaman son derece sade ve pratik kıyafetler içinde; çoğunlukla da siyah giyiyor. Genç adam ilk karşılaşmalarında bu özgür arkadaşının bilgeliği karşısında dehşete düşüyor ama zamanla onu daha iyi anlıyor ve birgün ona aşık olduğunu fark ediyor. İkisi de gençler ve genç kadın şefkatli ve güzel; her zaman ciddi kıyafetler giyse de, bembeyaz yakası ve manşetleri bu görünümünü yumuşatıyor. Erkeğin aşkını dile getireceğini sanıyorsunuz ama o, öyle romantik saçmalıklar yapacak bir tip değil. Hanımefendinin saf güzelliği karşısında kızaran yüzünü, şiir ve aşkın coşkunuyla saklıyor. İçinden gelen sesi susturuyor ve doğru yoldan asla ayrılmıyor. Kız da her zaman kat , her zaman akılcı, her zaman terbiyeli. Eğer bir çift oluştursalardı, korkarım ki erkeğin kanı donardı. Düşünü kurduğu taş duvarlar ve zeminler kadar soğuk olan bu yeni güzelde, güzel hiçbir şey göremediğimi itiraf etmeliyim. Romantik çağların şarkılarını, Don Juan'ı ve Madam Venüs'ü, ayışığında merdiven ve iple evden kaçmaları, ardından babanın lanetlerini, annenin feryat figanlarını, komşuların ahlaki yargılarını, teraziyle ölçülen doğruluğa ve edebe tercih ederim. Sınır tanımadan vermeyi ve almayı bilmeyen aşk, aşk değildir; eksilerin ve artıların hesabını yapan bir iş anlaşmasıdır yalnızca.

Günümüzde kurtuluşun en büyük eksikliği, bu suni katılığından, itibar merakından kaynaklanıyor. Kadının ruhunda bir boşluk yaratıyor ve onun, hayatın pınarından içmesine izin vermiyor. Bir zamanlar, evlatlarının mutluluğu ve sevdiklerinin rahatı için tetikte bekleyen eski kafalı bir anne ya da evsahibesi ile gerçek yeni kadın arasında, yeni kadınla sıradan özgür arkadaşı arasında olduğundan daha derin bir ilişki olduğunu söylemiştim. Kurtuluş savunucuları beni kafir olmakla suçlayıp kazığa layık görmüşlerdi. Hezeyan gözlerini kör etmiş olduğu için benim eski ile yeni arasında yaptığım karşılaştırmamın, aslında büyükannelerimizin, kolejleri, kürsüleri ve büroları işgal eden birçok özgür profesyonel kadına göre, damarlarında daha fazla kan dolaştığını, çok daha esprili ve bilge olduklarını ve mutlaka daha doğal, şefkatli ve yalın olduklarını kanıtlamak amacını taşıdığını göremediler. Elbette istediğim geçmişe dönmek ya da kadını eski alanına, mutfağa ve çocuk odasına mahkum etmek değil.

Kurtuluş, daha aydınlık ve açık bir geleceğe doğru yorulmadan ilerleyebilmekle gerçekleşir. Eski gelenek ve adetlerden sıyrılan, engel tanımayan bir gelişmeye ihtiyacımız var. Kadının kurtuluşu hareketi bugüne kadar bu yönde henüz ilk adımını attı. Gücünü toplayıp ikincisini de atacğını

umuyoruz. Oy hakkı, eşit yurttaşlık hakları iyi talepler olabilir ama gerçek kurtuluş, oy sandıklarında ya da mahkemelerde başlamaz. Kadının ruhunda başlar. Tarih bize her ezilen sınıftan ezenlerden gerçek anlamda kurtulmasının ancak kendi çabasıyla olabileceğini gösterdi. Kadının bundan ders çıkartması ve özgürlüğünün ancak özgürlüğü elde etme gücünün uzandığı yere kadar uzanabileceğini anlaması gerekiyor. Bu yüzden kadının, işe kendi içindeki yenilenmeyle başlaması, önyargıların, gelenek ve göreneklerin ağırlığından kurtulması gerekir. Hayatın her alanında eşit haklar talebi haklı ve doğru bir taleptir; ama sonuç olarak en hayati hak, aşık olma ve aşık olunma hakkıdır. Bu nedenle de eğer kadının kurtuluşu tam ve gerçek bir anlama kavuşacaksa, sevmeyi, sevgili ve anne olmayı kölelik ve tabi olmakla aynı kefeye koyan saçma anlayış yıkılmalıdır. Cinsler arasında bir düalizm olduğu ya da erkek ve kadının birbirine düşman dünyaları temsil ettiği görüşü de bir kenara bırakılmalıdır.

Küçüklük böler, genişlik birleştirir. Gelin engin ve büyük olalım. Önümüze çıkan yığınla önemsiz şey yüzünden hayati şeyleri gözden kaçırmayalım. Cinsler arasında gerçek bir ilişki, fatihler ve fethedilenler tanımayacaktır; o, yalnızca bir büyük şeyi bilir: kendini sınırsızca vererek kendini daha zengin, daha derin ve iyi bulmak. Boşluk ancak böyle doldurulabilir ve kadının kurtuluşundaki trajedi ancak böyle coşkuya, sınırsız coşkuya dönüşebilir.

Çeviren: Meltem Ahıska